

FRED HALLIDAY

81

Fred Halliday
Yazar ve
London School
of Economics'de
Siyaset Bilimi
profesörü,
İngiltere
doğumlu.
Writer and
professor of
Political Science
in the London
School of
Economics,
born in UK.

Avrupa'nın nerede bittiği sorusuna verilecek iki bağlantısız cevabım var.

İrlanda'nın batısında, Connemara'nın beyaz kumlu kıyılarında durup bakınca, okyanusun dalgası Atlas'tan vurur. Onun için ilk iş, bu sorunun göreneksel coğrafi odağını, yani Avrupa'nın ne kadar "doğaya" (Kafkaslar mı, Levant mı, Magreb mi?) gittiğini bir yana bırakmak ve ne kadar "batıya" gittiğini sormaktır. Bu durumda ilk durak Amerika'dır. Sözümlü ettiğimiz İrlanda bağlamında, Avrupa ile bağlantılar yarım yamalak, üstelik de çelişkilidir – örneğin İrlanda'nın Avrupa'ya katkısının doruğu, beşinci ve altıncı yüzyıllarda erken Hıristiyan kültürünün merkezlerinden biri olduğu dönemdedir. Sonra, bin yıl boyunca, kendine en yakın ve kendinden büyük ada olan Britanya'nın ekonomik ve politik egemenliği altında yaşamıştır; son dönemde de, bundan kurtulmak için kıtadaki çeşitli güçlerden (Napoleon, Kayser, Wilhelm, Vatikan, Jacques Delors) yardım alma yolunda başarısız çabalara girmiştir. Gene de İrlanda deneyiminin dersleri, bundan daha geniştir: Avrupa kültürel ilişkilerin içiçe geçtiği, ama ekonomik ve politik ayrımların da aşırı ve kalıcı olduğu bir kıtadır ve burada olana karşı en önemli kurtuluşu ve dengeleyici karşıt gücü Yeni Dünya temsil etmiştir. İrlanda bağlamında bu durum ondokuzuncu yüzyıl boyunca oraya doğru kitlesel bir göç anlamına geldi ki, aynı gelişme Avrupa'nın birçok başka bölgesinde de tekrarlandı.

İrlandalı yazarları bağımsız devletlerini terkeder ve kendilerini Avrupa'da sürgüne yollarken (Joyce, Beckett vb.) halkın büyük çoğunluğu için bu yeni dünya yalnız kaçacak bir yer, kazançlarının bir kısmını da yurtlarına gönderecekleri bir yer olmakla kalmadı, aynı zamanda bir politik umut kaynağı oldu. Komünizmin çöküşü bizi yalnız Rus değil, Amerikan devrimini

I have two, disjointed, answers to this question.

If one stands on the white sandy beaches of Connemara, in the west of Ireland, the ocean waves come in from the Atlantic. The first answer is, therefore, to reject the conventional geographical focus of this question, which is to ask how far "east", Europe goes (to the Caucasus? the Levant? the Maghrib?) and ask how far "west" it goes. The next stop is America. In this Irish context, the links to the rest of Europe are fragmented and conflicting – first the particular high point of Ireland's own European contribution when it was a centre of early Christian culture in the fifth and sixth centuries – then a millennium of economic and political domination by the nearest, and larger, island Britain, and more recently various frustrated attempts to offset this by securing aid from continental powers (Napoleon, Kaiser Wilhelm, the Vatican, Jacques Delors). Yet the lessons of the Irish experience are broader: Europe as a continent of cultural interaction, but extreme and enduring economic and political divisions, for whom the most important escape and countervailing force is the New World. In the Irish case this meant massive emigration in the nineteenth century, a pattern reproduced in many other parts of Europe.

While Irish writers decamped from the independent state to exile in Europe (Joyce, Beckett etc.), for the mass of the people this New World was not just a place to flee to, and from which to send remittances back home, but also a source of political hope. The collapse of communism should lead us not so much to reassess the Russian revolution as to revalue the American, itself a displaced product of the European enlightenment. Obscured by the past half century of US imperial aspiration and cold war politics, the New World reproduced much of what was

FRED HALLIDAY

de yeniden değerlendirmeye zorlamalı, çünkü o Amerikan devrimi de, Avrupa aydınlanmasının yerinden kaymış bir ürünüdür. Son yarım yüzyılın, ABD emperyalist özelemleri ve soğuk savaş siyaseti bu olgunun üstüne kötü bir gölge düşürdü, ama aslında Yeni Dünya – bunu en geniş anlamında kastediyorum, yani Montreal'den Buenos Aires'e ve sonra da Sydney'e kadar – Avrupa'nın en iyi yanlarını yeniden üretebilmiştir. Soğuk savaşın sona ermesinin olumlu yan-sonuçlarından biri, okyanusun ötesindeki bu "yeni Avrupa'nın" olumlu ve olumsuz boyutlarını daha serinkanlı bir biçimde yeniden düşünüp değerlendirmemize imkân sağlaması olabilir. Yeniden yaratabilme umuduyla göçülen bu diyara, Kafka kadar Lenin de, gözünü dikkatle dikmişti. Çünkü, başaramadıkları şeyler de olsa, bu kıtadaki ülkeler en azından, eski kıtanın fedoal ve başka türden tarihi yüklerinden belirli ölçüde kurtulmuş bir toplum görünümündeydiler. İkinci cevaba gelince, bu terimin zaman içinde kazandığı anlamı ölçülü, eleştirel ama doğru oranlı bir değerlendirme gereğini kavramalıyız. Tarihi başlangıç noktası, bugünün Avrupa'sı değil Akdeniz, özellikle de Doğu Akdeniz'dir; daha sonra Avrupa ve büyük ölçüde dünya tarihinin dinleri, siyasi fikirleri, ekonomik zorunlukları buradan yayılmıştır. Bugünün Avrupa'sının yaratılması, bu Akdeniz medeniyetinin kuzeye ve batıya yayılmasının sonucudur; aynı zamanda da, bu ilk birliğin "İslâm" ve "Hıristiyanlık" olarak ikiye değil, Musevi bağımsız istihkâmı da yanlarında olmak üzere, doğu Hıristiyanlığı, batı Hıristiyanlığı ve İslâm olarak üçe ayrılmasının sonucudur. AET'nin Avrupa'sı, şimdi ona katılması muhtemel üyeleri içine alacak şekilde genişlerse, batı Hıristiyanlığı'nın ülkelerine kucak açacak: İzlanda, Malta, Finlandiya, Avusturya v.b. Öte yandan eski Sovyet blokunun Katolik veya Protestan üyeleri de topluluğa katılacak: Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, belki Baltık ülkeleri de. Hırvatistan ve Slovakya, Katolik oldukları halde dışarıda bırakılacak. Yunanistan ise kabul edilen tek Ortodoks devlet olacak ama bunun 1945 sonrasında Avrupa'nın yeniden oluşmasıyla, daha önce de Yunanistan'ın 1821'de Osmanlı

best in Europe, this area interpreted in the broadest sense, from Montreal to Buenos Aires, and on to Sydney. The end of the cold war may, as one of its positive side-effects, allow us the better to contemplate the positive and negative dimensions of that "new Europe" across the oceans, one to which Lenin looked as much as did Kafka, a land of expulsion, hope, recreation. This is so not least because, for all their failures, these societies represented a society in some respects freed of the feudal and other historic burdens of the old continent – in their secularism, multiculturalism, their more egalitarian gender and political atmospheres, their sense of possibility.

The second answer is to recognise the need for a measured, critical but proportionate, assessment of what the term has come to mean. The historical starting point is not the Europe we have to-day, but the Mediterranean, and particularly the eastern Mediterranean, from which the religions, the political ideas, the economic impulses of subsequent European and much of world history have come. The creation of the Europe of today rests upon the spread of this Mediterranean civilisation northwards and westwards, but also on the sunderin of that original unity not into two, "Islam" and "Christianity", but into three, western Christianity, eastern Christianity, Islam, with a fourth, Jewish, redoubt. The Europe of the EEC will, if extended to comprise those members now assumed to be likely members of it, reassemble the countries of western Christianity: Iceland, Malta, Finland, Austria and so on will join, as will the Catholic or Protestant members of the former Soviet bloc – Hungary, Poland, the Czech republic, perhaps the Baltic states. Croatia and Slovakia, although Catholic, will be kept out, Greece will remain the one Orthodox state to

FRED HALLIDAY

İmparatorluğu'ndan kendini kurtarmasıyla ilgili çok özel nedenleri var. İçeri almanın ve egemenlik altına almanın bariyeri şimdi gene çok açık seçik görünüyor. İslam dünyası, Ortodoks dünyasıyla birlikte, bu anlamda, dışta kalanın bir parçasını oluşturuyor. Bu bir parçalama ve kendine eklemleme süreci; geniş bir perspektif içinde bakıldığında, bu süreç Avrupa'nın dünyaya dayattığı bir nesnedir. Bu Avrupa modeline övgü ya da lanet yağdırmanın, "etno-santrik" falan filan olduğunu söylemenin fazla bir anlamı yok: olan olmuştur, böyle olmuştur. Deng ya da Saddam batının egemenliğine meydan okuduklarında, bunu bu politik sistemin diliyle ve mekanizmalarıyla yapıyorlar. Bir Gandhi veya Humeyni bile batılı siyasi kavramları kullanıyor. Ama bu aynı zamanda, potansiyel olarak, özgürleştirici bir şeyi de işaret ediyor: Dünyanın Avrupa tarafından ve dünyadaki yavruları tarafından kaba kuvvetle boyunduruk altına alınması, bir dizi ekonomik ve politik tercihi, ekonomik gelişme biçimini, demokrasisini ve bireysel özgürlükleri genelleştirdi. Şimdi bunlar, insanın kurtuluşunun temeli oluşturabilir ve başka herhangi bir bölgedeki herhangi bir modelden daha fazla geçerlidirler. Modern tarihin en büyük suçlarını Avrupalı güçler işledi ve bunların çoğu Avrupa topraklarında ve bu yüzyılda gerçekleşti. Ne var ki bu yaşantının içinde olumlu kazanımlar da vardır; dünyanın çeşitli bölgelerinde insanlar, bir yandan Avrupa'nın emperyalist yayılmasının tarihi bedelini hatırlar ve aynı zamanda kendi kültürlerini geliştirmeye çalışırken, bu kazanımlara da değer veriyorlar. Hâlâ kesin bir cevap bulamayan soru şu: bu değerlerin genelleşmesi mümkün mü ya da başka bir söyleyişle, dünyanın bir bölümünün serveti ve görece siyasi özgürlüğü, geri kalanın sefalet ve baskıya mahkûm olmasını zorunlu kılıyor mu? Global düzeyde bu zorunluysa, Avrupa'nın kendi içinde de böyle olmalı – nitekim komünizmin çöküşü bu gerçekliği yalın bir biçimde sergiledi.

Dünya üzerinde beş yüzyıllık Avrupa egemenliğinin sonu yaklaştı. Verilmesi gereken sınav, Avrupa devletlerinin, ya da içlerinden bazılarının, ayrıcalıklarını sürdürüp sürdüremeyeceği

be allowed in, although this was for special reasons to do with the pattern of post-1945 Europe and, before that, Greece's escape from the Ottoman empire in 1821. Now the barrier, one of integration and subordination, is becoming clearer again. The Islamic world is, in this sense, and together with the Orthodox, part of the excluded.

This process of incorporation and fragmentation is, in broader perspective, that which Europe has imposed on the world. There is little point in welcoming or bemoaning the triumph of this European model as "ethnocentric" or whatever: it has happened, that is it. When Teng or Saddam challenge western dominance, they do so in the language and mechanism of this political system. Even a Gandhi or Khomeini appropriates western political concepts. Yet this also points to what is, potentially, emancipatory: the brutal subjugation of the world by Europe, and by its new world offshoots, has also generalised a set of economic and political options, of economic development, democracy, and individual liberties, which can provide the basis for human emancipation, and more so than the models of any other area. The greatest crimes of modern history have been committed by European powers, and much of them on European soil, and in this century. Yet this experience also contains a positive achievement that many elsewhere value, even while promoting their own cultures, and remembering the historic costs of European imperial expansion. The question which has been left open is whether such a generalisation is possible, or whether the wealth, and comparative political freedom, of one part necessarily presupposes the immiseration and oppression of the rest. If this is true on a global level it is equally true within Europe itself, and has been starkly

FRED HALLIDAY

sorunu değil; bu tarihin en olumlu kazanımlarının herkesin yararına dünya çapında genelleşip genelleşmeyeceği sorunu. Kaldı ki Avrupa kendisi, her zaman yaptığı gibi, dünyanın başka bölgelerinden göçlerden ve gelen kültürlerden yararlanmaya devam ediyor. Söz konusu ideallerin ve vaad ettikleri en iyi şeylerin zaferi hem Avrupa'nın, hem de onun içinde yer alan ayrımların son bulması anlamına gelecektir.

posed by the collapse of communism.

The five centuries of European domination of the world are coming to an end. The test will be not whether European states, or some of them, can retain their privileges, but whether the best in that achievement can be generalised across the world, to the benefit of all, as Europe itself continues, as it has always done, to benefit from cultures and migrations from other areas of the world. The triumph of those ideals and of their best promise would constitute the abolition of Europe and of the divisions within it.